

Bibliografia sobre els lepidòpters de les comarques gironines. (1874-1939)

per
**Albert Masó i Planas i
José J. Pérez De Gregorio**
*de la Societat Catalana de
Lepidopterologia (S. C. L.)*

INTRODUCCIO

Aquest treball és un recull de les publicacions sobre la fauna lepidopterològica catalana que es refereixen totalment o parcial a les comarques gironines. Si bé llur nombre no és gaire elevat, és el més exhaustiu que ha estat fet fins en guany i permetrà, tant a l'estudiós de la matèria com al biòleg i naturalista en general, i fins i tot al purament interessat en la bibliografia gironina, la troballa i examen dels treballs esmentats, alguns d'ells notòriament rars o difícilment trobables.

A la primera part es relacionen i comenten els 32 treballs, notes o altres tipus de publicació apareguts entre el 1874 (any en què podem considerar que es va iniciar la publicació lepidopterològica a Catalunya d'una manera constant), i el 1939, en què amb motiu de la Guerra Civil les publicacions es van interrompre durant molt de temps.

Els autors agraeixen l'ajuda rebuda de les biblioteques de la SOCIETAT CATALANA DE LEPI-DOPTEROLOGIA, de la INSTITUCIO CATALANA D'HISTORIA NATURAL i del MUSEU DE ZOOLOGIA DE BARCELONA, així com de diferents particulars.

RESSENYES BIBLIOGRAFQUES

Els primers reculls de fauna gironina són deguts a l'insigne entomòleg català Miquel CUNI i MARTORELL (1827-1902). CUNI pot ésser considerat el pare de l'Entomologia catalana, no solament en l'aspecte d'investigador, sinó i principalment com a mestre de tants i tants naturalistes catalans. Fou Secretari de l'Acadèmia de Ciències de Barcelona, fundador de l'Associació Excursionista Catalana i inspirador de la ICHN. De la trentena de treballs d'índole científica i pedagògica sobre els insectes de Catalunya, podem esmentar, en primer lloc, el seu **Catálogo** (1874) dels lepidòpters de Catalunya, que conté nombroses cites de lepidòpters gironins, i 4 treballs faunístics sobre la fauna d'Arbúcies i el Montseny (1880), la Cerdanya (1881), l'Alt Empordà i la Selva (1885) i Camprodon (1889). El primer esmenta 76 espècies, el segon 90, el tercer 103 i el quart, 50 espècies més.

CUNI va deixar unes notes inèdites, estudiades per SAGARRA, en les quals esmentava diversos insectes i plantes de la comarca d'Olot, recollits pel botànic olotí Estanislau VAYREDA.

L'any 1902, l'exploradora i naturalista anglesa Mary de la B. NICHOLL va explorar els voltants de Caldes de Malavella el mes de maig de 1901, i publicà una llista de 16 espècies.

Amb la fundació, l'any 1899, de la INSTITUCIO CATALANA D'HISTORIA NATURAL (ICHN) i, posteriorment, del MUSEU MARTORELL de

Barcelona (1916), les activitats zoològiques a Catalunya —i concretament la Lepidopterologia—, van assolir un caire d'oficialitat. Es, doncs, a les publicacions dels esmentats organismes, **Butlletins i Treballs** de la primera i volums de **Treballs** del segon, on veiem aparèixer tots els estudis i reculls d'informació referits a la fauna lepidopterològica catalana i concretament gironina.

Dins de la copiosa bibliografia, cal distingir, per una part, els treballs d'Ignasi de SAGARRA —els quals, donat llur importància i quantitat, mereixen ésser tractats a part—, i els dels altres naturalistes membres del Museu i de la ICHN.

Començant pels segons, ens trobem amb 12 treballs i notes. Ja l'any 1906, Felip FERRER i VERT va publicar diferents notes sobre 6 espècies d'**Erebia** del Montseny, Núria i Ribes de Freser.

Ascensi CODINA i FERRER (1878-1932), Conservador del Museu de Zoologia i eminent coleopteròleg, va publicar 3 treballs, on es troben les dades de 60 espècies recollides per ell i la seva neboda Carme Gelibert, a Olot, Hostalets d'En Bas i Setcases.

L'any 1915 el Dr. Alfred WEISS, resident a Barcelona els anys 1914 a 1919, amb motiu de la primera Guerra Mundial, va publicar un interessant estudi on recollia cites de prop de 266 papallones del Prepirineu i Pirineu gironí (Ribes, Núria, Queralbs, Collada de Toses, etc.), estudiant-les els mesos de VII a IX del mateix any.

L'any 1920 trobem dos treballs de l'entomòleg anglès afincat a Barcelona, Odó Ch. ROSSET. El primer esmenta la descoberta d'una forma nova a Camprodon i el segon exposa els resultats de 12 dies de recerques a la Serra de Montgrony (VII. 1919), amb dades de 91 espècies.

Entre els anys 1923 i 1929, i sota els auspicis de la Direcció del Museu de Zoologia, es va iniciar l'exploració sistemàtica de les comarques gironines. Van participar-hi els entomòlegs Sr. Ascensi CODINA i el Pare Llongí NAVAS. Es va explorar el Puigsacalm i la Vall d'En Bas (1924) i l'Alta i Baixa Garrotxa (1928-1929). Fruit de tot això va ésser la publicació de tres treballs per part del segon, on se citen, respectivament, 74, 27 i 31 espècies.

L'any 1929 el Dr. Roger VERITY va estudiar la col·lecció d'**Hesperiidae** del Museu, publicant un treball monogràfic, on descriu la raça del Pirineu gironí d'una de les espècies tractades.

Finalment, l'any 1932 els germans VILARRUBIA donaven compte de la descoberta d'un nou lasiocàmpid per a Catalunya a Sant Pau de Segúries (Ripolès).

52 treballs i notes integren la producció bibliogràfica d'Ignasi de SAGARRA i CASTELLARNAU (1889-1940), sens dubte el millor entomòleg català de la primera meitat del segle XX. 14

d'ells fan referència o contenen dades sobre la fauna gironina de lepidòpters.

Tenim, en primer lloc, els seus Catàlegs sobre les famílies **Lycaenidae** (1911), **Pieridae** (1912), **Hesperiidae** (1914) i **Lasiocampidae** (1915), que contenen dades sobre 10, 3, 6 i 1 espècies gironines, respectivament. L'any 1914 va publicar igualment els resultats d'una exploració de la Vall de Núria, on esmenta 50 espècies de Queralbs, Núria i Gorges de Cremal. L'any 1915 dóna compte de la descoberta de 15 espècies a la Serra de Montgrony. L'any 1916 descriu del Prepirineu gironí (Puigsacalm, Ribes), una nova raça de **Melanargia** i dóna dades de 12 espècies del gènere **Erebia** del nostre Pirineu. L'any 1921 comunica la descoberta d'una forma a Olot. L'any 1924, als seus **Documents**, esmenta i iconografia tres noves formes de lepidòpters de Ribes de Freser i Sant Hilari Sacalm. Finalment, els anys 1925, 1926 i 1930, a les seves **Anotacions**, descriu 6 races de lepidòpters catalans de Puigsacalm, Queralbs i Núria.

LLISTA CRONOLOGICA DELS TREBALLS ESMENTATS

- CUNI i MARTORELL, M. 1874. Catálogo metódico y razonado de los Lepidópteros que se encuentran en los alrededores de Barcelona y en otros lugares del Principado de Cataluña. Barcelona, 1874.
- CUNI i MARTORELL, M. 1880. Excursión entomológica y botánica a San Miguel del Fay, Arbúcias y cumbres del Montseny. **Anales de la Soc. Esp. Hist. Nat.**: 205-239. Madrid.
- CUNI i MARTORELL, M. 1881. Excursión entomológica y botánica a la Cerdaña española. **Anales de la Soc. Esp. Hist. Nat.**: Madrid.
- CUNI i MARTORELL, M. 1885. Excursión entomológica a varias localidades de la provincia de Gerona. **Anales de la Soc. Esp. Hist. Nat.**: 51-56. Madrid.
- CUNI i MARTORELL, M. 1889. Vuit dies a Camprodon. **Bull. Assoc. Escurs. Catalana**: 5-43. Barcelona.
- NICHOLL, M. de la B. 1902. Three weeks in Spain. **Rev. The Entomologist's Record**, 14: 10-11. Londres.
- FERRER i VERT, Felip. 1906. Especies del género. **Erebia**. **Butll. Inst. Cat. Hist. Nat.**, 6: 54-56. Barcelona.
- CODINA i FERRER, A. 1914. Lepidópteros heteróceros de Cataluña (I). **Bol. Soc. Aragonesa. Cienc. Nat.**, 13 (3): 50-102. Zaragoza.

- CODINA i FERRER, A. 1918. Lepidópteros heteróceros de Cataluña (II). **Bol. Soc. Aragonesa. C. Nat.**, **17**: 27-84. Zaragoza.
- CODINA i FERRER, A. 1918. Heteròcers nous per a la fauna de Catalunya. **Butll. ICHN**, **18**: 60-61. Barcelona.
- WEISS, Alfred. 1915. Contribució a la fauna lepidopterològica de Catalunya. **Treballs de la ICHN**, **1**: 59-80. Barcelona.
- ROSSE, O. Ch. 1920. Doce días en la Sierra de Montgrony. **But. ICHN**, **20**, 22-26. Barcelona.
- ROSSET, O. Ch. 1920. Treballa lepidopterològica. **Butll. ICHN**, **20**. 176. Barcelona.
- NAVAS, Llongí. 1924. Excursió entomològica al Cabrerès (Girona-Barcelona). **Treb. Mus. C. Nat.**, **IV (10)**: 1-40. Barcelona.
- NAVAS, Llongí. 1928. Excursiones por la provincia de Gerona. **Butll. ICHN**, **28**: 37-53. Barcelona.
- NAVAS, Llongí. 1929. Excursiones por la provincia de Gerona en julio y agosto de 1928. **Butll. ICHN**, **28**: 27-40. Barcelona.
- VERITY, Ruggero. 1929. Notes sur les *Hesperii*-di europeens et liste de ceux de la Catalogne. **Trab. Mus. C. Nat.**, **XI (4)**: 1-18. Barcelona.
- VILARRUBIA, Joaquim. 1932. Dos *Lasiocampidae* nous per a Catalunya. **Butll. ICHN**, **32**: 1-3. Barcelona.
- SAGARRA, I. 1911. Contribució a un catàlech dels Lepidòpters de Catalunya (Fam. *Lycaenidae*). **Butll. ICHN**, **11**: 33-54. Barcelona.
- SAGARRA, I. 1912. Contribució a un catàlech dels Lepidòpters de Catalunya (Fam. *Pieridae*). **Butll. ICHN**, **12**: 33-46. Barcelona.
- SAGARRA, I. 1914. Contribució a un catàlech dels Lepidòpters de Catalunya. Enumeració crítica de les espècies del gènere *Carcharodus* i *Hesperia*. **Butll. ICHN**, **14**: 86-95. Barcelona.
- SAGARRA, I. 1915. Contribució a un catàlech dels Lepidòpters de Catalunya. Els *Lasiocampidae* de la fauna catalana. **Butll. ICHN**, **15**: 36-47. Barcelona.
- SAGARRA, I. 1914. Excursió lepidopterològica a Núria. **Butll. ICHN**, **14**: 24-31. Barcelona.
- SAGARRA, I. 1915. Lepidòpters nous per a la fauna catalana (I i II). **Butll. ICHN**, **15**: 74-84 i 158-169. Barcelona.
- SAGARRA, I. 1916. Dues formes catalanes del gènere *Melanargia*. **Butll. ICHN**, **16**: 75-77. Barcelona.
- SAGARRA, I. 1916. Nota preliminar a l'estudi del gènere *Erebia*. **Butll. ICHN**, **16**: 102-106. Barcelona.
- SAGARRA, I. 1921. Formes de *Rhopalocera* a incloure a la fauna catalana. **Butll. ICHN**, **21**: 94-95. Barcelona.
- SAGARRA, I. 1924. Documents per l'estudi de la variació dels lepidòpters catalans. **Treb. Mus. C. Nat.**, **XI (1)**: 1-9. Barcelona.
- SAGARRA, I. 1925, 1926, 1930. Anotacions a la Lepidopterologia ibèrica, III, IV i V. **Butll. ICHN**, **25**: 270-274; **26**: 128-139 i **30**: 110-118.

* * *

Tots els treballs referits es troben, entre altres, a les Biblioteques de Catalunya, del Museu de Zoologia de Barcelona i de la Societat Catalana de Lepidopterologia, on poden ésser consultats.

